

CĂTRE O NOUĂ STRATEGIE TRANSATLANTICĂ ÎN REGIUNEA MĂRII NEGRE

General-maior Remus-Hadrian BONDOR

Șeful Direcției planificare strategică

Mediul strategic s-a transformat substanțial la nivel global în ultimii ani, în sensul apariției unui număr considerabil de noi provocări. Unul dintre factorii generatori de astfel de provocări l-a reprezentat continuarea politicii externe asertive a Federației Ruse, care a culminat cu invazia ilegală, nejustificată și neprovocată asupra Ucrainei. În acest context, comunicatul Summit-ului NATO de la Madrid, din iulie 2022, precizează că NATO „condamnă războiul de agresiune al Rusiei împotriva Ucrainei în cei mai fermi termeni posibili. Acesta subminează grav securitatea și stabilitatea internațională. Este o încălcare flagrantă a dreptului internațional”¹.

Regiunea Mării Negre reprezintă o zonă de maxim interes strategic pentru România. În ultimii ani, a devenit un loc principal al activității militare ruse. Rusia a demonstrat în mod repetat dorința de a utiliza instrumentul militar pentru a proteja și promova interesele în regiune, atât prin incursiuni terestre în teritoriile suverane ale partenerilor NATO, cât și prin utilizarea flotei Mării Negre și a altor capacități pentru proiectarea puterii în operațiile din Siria și din Marea Mediterană.

Orice fel de tensiune în această zonă implică națiuni NATO și, prin urmare, interesele Alianței, având în vedere că trei state riverane Mării Negre au statut de membru, iar alte state din regiune pe cel de partener. Pe de altă parte, menținerea unui rol dominant în regiunea Mării Negre constituie un element important al strategiei Rusiei; cu toate acestea, factorii de decizie din Occident au avut rezerve în a acorda atenție strategică regiunii Mării Negre înainte de invazia Rusiei în Ucraina din 2022. Acest aspect trebuie să se schimbe într-un viitor cât mai apropiat, deoarece securitatea regiunii Mării Negre este o problemă complexă, cu multiple implicații euroatlantice și un impact global semnificativ, în special în ceea ce privește ordinea internațională bazată pe reguli care favorizează drepturile omului, intervenția umanitară și promovarea valorilor democratice

¹ Madrid Summit Declaration, Issued by NATO Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council in Madrid 29 June 2022, https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_196951.htm, accesat la 19 aprilie 2023.

Viziuni și abordări diferite în zona Mării Baltice și zona Mării Negre

Regiunea Mării Negre este una dintre zonele-cheie în care actorii ai scenei internaționale sunt implicați în configurarea noilor centre de putere. Națiunile NATO se învecinează cu foste state sovietice despre care Rusia pretinde că trebuie să se afle în zona sa de influență. Mai mult, suprafața și spațiul aerian al Mării Negre reprezentau, chiar și înaintea invaziei ruse în Ucraina din 2022, un mediu în care armata rusă și forțele NATO interacționau la limită. Pe lângă provocările militare și perturbările geopolitice, resursele energetice reprezintă un alt factor important în descrierea mediului strategic din regiune. Marea Neagră este o rută importantă de tranzit pentru respectivele resurse, în special gaze naturale. Rutele de tranzit implică Rusia, producători din Caucaz, cum ar fi Azerbaidjan, precum și piața europeană, în special pentru gaze naturale și hidrocarburi. Dependentele rezultate s-au confirmat drept vulnerabilități, fiind exploatate ca pârghie de constrângere de leadershipul de la Kremlin, deoarece energia reprezintă o problemă economică majoră pentru statele europene. Resursele energetice, precum și rutele existente și viitoare de distribuție a gazelor și petrolului reprezintă, probabil, cele mai importante probleme transnaționale, afectând, astfel, aproape toate relațiile bilaterale din regiune.

Cu privire la amenințarea rusească, chiar înainte de momentul 24 februarie 2022, se poate afirma că statele baltice și Polonia împărtășeau o percepție comună asupra acesteia, pe când statele din regiunea Mării Negre, membre ale NATO, au fost, în general, nesincrone în evaluarea prezenței tot mai mari a Rusiei în regiune. Astfel, la scurt timp după ocuparea Crimeii, România a decis să aloce două procente din PIB-ul său pentru apărare, a înființat Comandamentul Diviziei Multinaționale de Sud-Est și Unitatea de Integrare a Forțelor NATO, făcând totodată eforturi pentru desfășurarea de trupe americane și NATO pe teritoriul său. În schimb, Bulgaria a subliniat necesitatea cooperării economice. Ankara a preferat, potrivit unui model devenit tradițional, axat pe urmărirea propriilor interese, să oscileze între competiție și cooperare cu Moscova. Mai mult, absenței unei viziuni strategice unice pentru Marea Neagră în rândul statelor membre ale NATO i s-a adăugat o prezență relativ modestă a SUA

în regiune. Înainte de 2022, Statele Unite ale Americii au menținut în sistem rotațional între 500 și 1.000 de militari în România și Bulgaria, dar acest număr este mic în comparație cu prezența americană în regiunea baltică. În plus, amprenta maritimă a SUA în Marea Neagră a fost inconsecventă de-a lungul anilor. După ocuparea Crimeii, Washingtonul și-a intensificat prezența maritimă, prin trimiterea a 13 nave de război în zonă în 2014, dar, doi ani mai târziu, a redus drastic numărul de nave la 5, după care a crescut, din nou, numărul prezenței acestora la 13, în 2021. Prin urmare, chiar și după acapararea Crimeii, aliații euroatlantici nu au reușit să impună costuri suficiente expansionismului Rusiei în regiune.

Nu întâmplător, atunci când, la începutul anului 2022, Moscova a închis toată partea de nord-vest a Mării Negre, sub pretextul unor exerciții militare, cu câteva zile înainte de invazia Ucrainei, nicio navă de război a NATO aparținând aliaților non-costieri nu patrula în Marea Neagră. Însă, invazia Ucrainei de către Rusia a declanșat schimbări semnificative în peisajul strategic al regiunii. Pe măsură ce Marea Neagră a apărut ca linia de front majoră, în contextul agresiunii Kremlinului, au fost reevaluați factorii relevanți pentru importanța regiunii. Una dintre consecințele majore ale respectivei reevaluări a fost aceea că NATO a recunoscut dezechilibrele în postura sa de apărare împotriva Rusiei și a răspuns prin stabilirea unei prezențe unice aliate de-a lungul întregului flanc estic.

Răspunsul NATO ca urmare a invaziei Ucrainei de către Rusia

Imediat după invazia Ucrainei de către Federația Rusă, Consiliul Nord-Atlantic a decis, pentru prima dată, activarea planurilor de apărare aliate, fiind dislocate, astfel, pe flancul estic aliat, inclusiv în România, elemente ale Forței NATO cu nivel de reacție foarte ridicat (VJTF). În România a fost dislocat elementul terestru precursor al VJTF de nivel batalion, asigurat de Franța în calitate de națiune-cadru.

În cadrul Summit-ului extraordinar al NATO de la Bruxelles, din data de 24.03.2022, șefii de stat și de guvern au decis înființarea a patru noi grupuri de luptă în Bulgaria, România, Slovacia și Ungaria, pentru a întări securitatea aliaților, ca parte a unui set mai larg de măsuri pentru întărirea posturii aliate de descurajare și apărare pe termen mediu și lung.

În România, Franța a preluat rolul de națiune-cadru a grupului de luptă și, din iulie 2022, a trecut la dislocarea efectivelor din formatul Grupului de Luptă, care au crescut gradual, concomitent cu finalizarea lucrărilor de infrastructură din Centrul Național de Instruire Întrunită Cincu.

Măsurile de descurajare și apărare includ, de asemenea, prezența sistemelor de apărare aeriană, a mijloacelor de cercetare a spațiului aerian și a aeronavelor multirol destinate executării misiunilor de poliție aeriană și de vigilență întărită.

În același timp, SUA și-au concentrat atenția asupra Mării Negre. Washingtonul a decis să disloce un comandament de divizie și o brigadă cu aproximativ 3.000 de militari în România. Pe lângă aceste măsuri de reasigurare, parlamentarii americani au înaintat o propunere legislativă bipartită – Actul privind Securitatea Mării Negre –, care solicită Washingtonului să-și sporească angajamentele față de țările din regiune, să sporească asistența militară și să îmbunătățească coordonarea cu NATO și UE. Dacă va fi adoptat, proiectul de lege ar pune bazele unei strategii americane, prima de acest fel, pentru regiunea Mării Negre.

Este necesară asigurarea unei agende substanțiale a Summit-ului de la Vilnius din acest an, în avansarea și consolidarea obiectivelor privind adaptarea pe termen lung a posturii de descurajare și apărare.

Deciziile și acțiunile aliate viitoare pe linia consolidării acestei posturi, inclusiv în regiunea Mării Negre, vor fi integrate în cadrul mai larg al implementării noii Strategii Militare a NATO, pentru a sprijini obiectivele de descurajare și apărare a întregului spațiu aliat euroatlantic. Aceste decizii și acțiuni includ adaptarea întregului mecanism de răspuns aliat, proces la care România este parte împreună cu toți ceilalți aliați.

România pledează, de asemenea, pentru aprofundarea interacțiunii NATO-UE, bazată pe complementaritate, sprijin reciproc și arii concrete de cooperare, menținerea și aprofundarea formatelor existente de parteneriat, cu un accent sporit pe dialog politic și furnizarea de asistență pentru consolidarea rezilienței acestora.

Agresiunea Rusiei a revitalizat politicile de apărare ale statelor riverane Mării Negre membre ale NATO. În câteva luni de la invazia Rusiei, România s-a angajat să majoreze cheltuielile pentru apărare la 2,5% din PIB și a finalizat procedurile de achiziționare a avioanelor

de luptă F-16. De asemenea, există în derulare programe de înzestrare foarte importante: sisteme de rachete HIMARS, PATRIOT și sisteme de apărare aeriană cu rachete portabile – MANPAD, transportoare blindate Piranhia V, UAS-uri tactic-operative, tancuri, submarine etc. Totodată, contribuie cu tehnică și efective la grupul NATO din Polonia, condus de SUA, și, începând cu luna aprilie 2023, a dislocat un detașament de avioane F-16 pentru a asigura securitatea spațiului aerian din zona baltică.

În mod similar, Bulgaria și-a clarificat poziția cu privire la amenințarea rusă la adresa securității sale. În ianuarie 2022, vecinii de la sud de Dunăre nu erau convinși de necesitatea prezenței militare a NATO pe teritoriul lor național – poziție care a fost inversată doar câteva săptămâni mai târziu. Sofia a eliminat treptat importurile de gaze rusești, a încheiat acordul pentru modernizarea forțelor aeriene cu noi avioane F-16 și găzduiește Grupul de Luptă NATO, a cărui națiune-cadru este Italia. Turcia continuă să-și îndeplinească angajamentele ca stat membru al NATO. Agresiunea Rusiei a oferit Ankarei oportunitatea de a juca rolul de mediator în negocierea acordului care a ridicat blocada navală rusească asupra porturilor ucrainene de la Marea Neagră, folosite pentru exporturile de cereale. Ankara a închis strâmtoarea Bosfor pentru navele rusești, așa cum prevede Convenția de la Montreux, dar, totodată, a refuzat tranzitul pentru toate celelalte nave militare.

Ce urmează pentru NATO în Marea Neagră?

După ani de neglijare, războiul Rusiei împotriva Ucrainei a încurajat comunitatea transatlantică să-și schimbe politica privitoare la Marea Neagră. În timp ce NATO își consolidează prezența în sud-est, SUA acordă o mai mare valoare strategică regiunii, Aliații devenind mai sinergici și Ucraina dezvoltând slăbiciuni în capacitățile militare ale Rusiei.

Menținerea și consolidarea prezenței avansate a Aliaților în zonă este răspunsul așteptat de România și o oportunitate pentru Alianță de a respinge expansionismul Rusiei și de a susține securitatea regională, pe baza regulilor și principiilor dreptului internațional, inclusiv în domeniul libertății de navigație. După cum ar recunoaște orice aliat de pe flancul estic, nu există un mijloc de descurajare mai bun împotriva amenințării rusești decât forțele desfășurate ale NATO. Este necesar

să crească nivelul Grupului de luptă la o structură luptătoare de nivel brigadă, concomitent cu pre-poziționarea echipamentelor și stocurilor necesare și menținerea prezenței forțelor americane cel puțin la nivelul actual.

În timp ce componentele terestre și aeriene ale poziției de apărare a NATO în regiunea Mării Negre au fost îmbunătățite, elementul maritim este insuficient. Devine astfel o necesitate ca Bulgaria și România să își modernizeze actualele flote de nave de suprafață și să dezvolte noi capacități. Între timp, pe măsură ce programele de înzestrare sunt în desfășurare, statele membre ale NATO își pot intensifica prezența maritimă în Marea Neagră. Acest lucru ar transmite un semnal puternic de unitate transatlantică.

Concluzii

Regiunea Mării Negre a fost și rămâne o zonă cu disparități puternice și diferite nivele de dezvoltare politică, economică și socială, cu impact asupra nivelului de cooperare și integrare. Războiul deschis și neprovocat al Rusiei în Ucraina, conflictele înghețate din Abhazia, Osetia, Nagorno-Karabakh și Transnistria, alături de problemele economice, de mediu, precum și cele legate de migrație și trafic ilegal sunt obstacole care împiedică țările riverane și din vecinătatea imediată să valorifice potențialul în ceea ce privește cooperarea.

Ca organizație, NATO este, în mod inerent, interesată de suveranitatea și apărarea membrilor Alianței din regiunea Mării Negre. Aceasta este rațiunea fundamentală de a exista a Alianței, care trebuie luată în considerare în dezvoltarea unei strategii transatlantice pentru regiune. Războiul Rusia-Ucraina a scos la iveală un grad ridicat de coeziune în rândul statelor membre și parteneri ale NATO, ale căror viziuni despre ce este Alianța și cum ar trebui să răspundă la amenințări sunt, în mare măsură, comune. Pe termen mai lung, totuși, coeziunea NATO va depinde de succesul aliaților de a pune laolaltă diferitele lor culturi strategice și evaluări ale amenințărilor, în cadrul unei viziuni cu un grad și mai ridicat de coeziune, sinergie și interoperabilitate.

NATO, UE și comunitatea transatlantică extinsă au interes să descurajeze sau să rezolve cât mai rapid provocările de securitate care afectează drepturile suverane ale țărilor non-NATO din regiune. Pentru a se asigura că regiunea Mării Negre contribuie la obiectivul general al unei Europe libere, întregi și în pace, comunitatea

transatlantică ar trebui să aibă în vedere patru obiective foarte clar definite în dezvoltarea unei strategii de securitate pentru regiunea Mării Negre, anume:

- descurajare eficientă și apărare colectivă credibilă;
- reziliență;
- stabilitate și securitate în statele partenere NATO din regiune;
- securitate economică regională, astfel încât niciun stat să aibă puterea de a folosi resursele economice și energetice pentru a constrânge alte state.

În acest context, reziliența este de o importanță capitală pentru pregătirea sistemică a Alianței. Sunt necesare acțiuni care să conducă la îmbunătățirea rezilienței societale și regionale. În același timp, forțele noastre armate trebuie să se adapteze și modernizeze pentru a răspunde la amenințările complexe. Un alt element ce trebuie luat în considerare este conceptul de descurajare integrată, recent introdus în cea mai nouă strategie de securitate națională a SUA. La fel ca oponentii noștri, trebuie să folosim noi domenii și tehnologii emergente, să ne dezvoltăm capacitățile cibernetice și să introducem în dotarea forțelor noastre armate tehnologii de ultimă generație.

O strategie de securitate a regiunii Mării Negre va fi fezabilă dacă va aborda, în același cadru, inclusiv problemele de lungă durată din Balcanii de Est, Caucaz, precum și conflictul din Ucraina. Din punct de vedere conceptual, nicio strategie de securitate a regiunii Mării Negre nu ar trece testul de fezabilitate, cu excepția cazului în care integrează instrumentele de putere diplomatice, economice și de informații relevante, împreună cu multiplele aspecte ale instrumentului militar de putere. Aceasta trebuie să abordeze descurajarea, reziliența, combaterea amenințărilor hibride, securitatea energetică și să aibă la bază o solidă componentă economică și angajamente diplomatice bi- și multilaterale. Resursele necesare implementării trebuie asigurate de țările implicate, precum și prin implicarea instituțiilor internaționale.

